

דיני בין המצרים – משבעה עשר בתמוז עד ר"ח מנחם אב

הרב מרדכי צבי דוברבסקי

הימים שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, נקראים ימי "בין המצרים", על שם הפסוק "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" ואמרו חכמים אלו ימי הצרה שבין י"ז בתמוז לתשעה באב¹. אף שבגמרא אין מוצאים דינים מיוחדים בימים שבין יז בתמוז לר"ח מנחם אב, אמנם בספרי הגאונים והראשונים מובאים כמה דינים מיוחדים בימים אלו דשלוש השבועות: א. אין מברכים ברכת שהחיינו. ב. אין מסתפרים. ג. אין עושים ריקודים ומחולות. ד. אין מתחתנים. ה. מנהגים הקשורים לימי אלו.

א. ברכת שהחיינו:

1. מובא בשולחן ערוך²: "טוב ליזהר מלומר שהחיינו [בימים אלו] על פרי [חדש] או על מלבוש [חדש]". מנהגנו הוא³, שלא לברך שהחיינו גם בשבת. הרמ"א כותב⁴, שאם לא ימצא את הפרי החדש אחרי תשעה באב – יכול לברך. גם בפדיון הבן⁵ ובלידת בת⁶ – מברכים שהחיינו⁷.

2. קניית בגדים חדשים ולבישתם: מעיקר הדין, דין קניה ולבישה בימים אלו תלוי בברכת "שהחיינו"⁸. ולכן בעבר, שהיה נהוג לברך "שהחיינו" בעת קניה או לבישת בגדים חדשים⁹, היה אסור לקנות וללבוש בימים אלו. אמנם כיום - שאין מברכים שהחיינו על בגדים חדשים¹⁰ מותר לקנות ולחדש עד ר"ח מנחם אב. אדם שמברך שהחיינו על טלית חדשה¹¹, – לא יחדש בבין המצרים. יש מחמירים, שלבוש שמביא לידי שמחה גדולה – לא יקנה ולא ילבש בימי בין המצרים¹².

3. קניית כלים חדשים: היות שלדעת רבינו הזקן¹³ אין מברכים שהחיינו על קניית חפצים חדשים, ואפילו הם יקרים כמו מכונת או תכשיטי כסף וזהב – מותר לקנות עד ר"ח מנחם אב.

¹ פסקי תשובו תתקנ"ד סעיף א.

² שו"ע או"ח סימן תקנא ס"ז.

³ היום יום כא תמוז. מג"א בשם כתבי האר"י.

⁴ שם.

⁵ רמ"א שם.

⁶ שו"ת פינת ההלכה עמוד 19.

⁷ גם מברכים ברכת "הגומל" וברכת "הטוב והמיטיב" כשנצרכים לזה.

⁸ משמע מהשו"ע (הערה 2) משנה ברורה סימן תקנא סקמ"ה.

⁹ ראה סדר ברכת הנהנין לרבינו הזקן פי"ב. פסקי תשובות סימן רכ"ג ס"ז.

¹⁰ ראה פסקי תשובות סימן רכ"ג ס"ו הע' 62.

¹¹ פסקי תשובות שם. וכן כל בגד חדש שחשוב אצלו ומברך עליו שהחיינו- לא יחדש.

¹² פסקי תשובות סימן תקנא ס"ה. נטעי גבריאל פי"ז ס"ו.

4. שכירת בתים וקנייתם:

אם הבית עומד להשקעה או להשכרה, ברור שמותר, כי אין מברכים שהחיינו. אם הבית עומד למגורים, מותר אם אין מנהגו לברך שהחיינו. (מנהג לערוך התוועדות בבית חדש, ולומר ברכת "שהחיינו" על פרי חדש, לכן יערכו את הסעודה עם פרי החדש אחרי תשעה באב¹⁴) מותר להרחיב, לשפץ לצבוע ולסייד בימים אלו, אפילו אם זה רק לרווחה¹⁵.

5. כניסה למגורים: מותר גם להיכנס למגורים בדירה חדשה עד ר"ח מנחם אב¹⁶.

ב. **תספורת:** מנהג האשכנזים, שאין מסתפרים מי"ז תמוז¹⁷. האיסור הוא הן לגברים, הן לנשים¹⁸ והן לקטנים¹⁹. אי לכך, דוחים תספורת לילד בן 3, עד אחרי בין המצרים^{20 21}. אין מסתפרים לברית מילה²². וגם לא לבר מצוה (אם השערות ארוכות שמתנוול בהם, אפשר להקל עד שבוע שחל בו תשעה באב).²³ האיסור כולל כל שערות הגוף, חוץ משיער הגבות²⁴. הסרת שיער לצניעות או טבילה – מותרת²⁵. גם הסרת שיער הרגליים – מותרת, שמא תתגנה על בעלה²⁶. כמו כן, כשעומדת בקשרי שידוכים ויש צורך בהסרת שיער – מותרת²⁷. מותר לקצר פאה נוכרית עד ר"ח מנחם אב.

ג. **ריקודים וכלי זמר:** אסור לעשות ריקודים ומחולות²⁸. אמנם בסעודת מצוה כמו ברית מילה, פדיון הבן ובר מצוה – יש מתירים²⁹, ולמעשה מקילים בזה³⁰ עד ר"ח מנחם אב.

¹³ בסדר ברכת הנהנין פי"ב.

¹⁴ פסקי תשובות רכ"ג סעיף ג.

¹⁵ כיון שבש"ע הובא לאסור רק מר"ח אב "בנין של שמחה", הרב פרקש.

¹⁶ כך משמע מתוך אגרת הרבי שאין איסור להיכנס לדירה בחודש תמוז

¹⁷ רמ"א סימן תקנא ס"ד, אבל מנהג הספרדים כדעת המחבר, שאיסור התספורת הוא רק בשבוע שחל בו ת"ב.

ולכן לאשכנזי מותר לספר ספרדים עד יום זה.

¹⁸ נטעי גבריאל פכ"א ס"א.

¹⁹ שם פי"ט ס"ח.

²⁰ אמנם תספורת לצורך רפואה (כמו להסרת כינים – מותרת).

²¹ אגרות קודש כ"ק אדמו"ר חכ"ד עמוד שנ"ה.

²² נטעי גבריאל פ"כ ס"א ובהערה ה.

²³ שם ס"ו.

²⁴ שם פי"ט ס"ו.

²⁵ שם פכ"א ס"ב.

²⁶ שם ס"ג.

²⁷ שם ס"ד.

²⁸ מג"א סימן תקנא סק"י.

²⁹ פסקי תשובות סימן תקנא ס"ג. ויש כותבים שנכון למעט.

³⁰ מפי הרב פרקש.

בכלל האיסור של ריקודים ומחולות, הוא איסור לשמוע ולנגן בכלי זמר, כולל קלטות ומחשב וכיו"ב³¹. אמנם בסעודת מצוה כנ"ל ישנם מקילים ע"י מוזיקה לא חיה³², ויש מקילים בכל כלי זמר³³ עד ר"ח מנחם אב

שמיעת מוזיקה מוקלטת בקייטנות שלא לשם שמחה ממש, מותר עד ר"ח מנחם אב³⁴.
מי שלומד נגינה לצורך פרנסה, וכן מי שמעביר שיעורי נגינה לתלמידים ויש לו הפסד מכך – יכול להקל. מאותו טעם, גם מי שפרנסתו בנגינה ושירה, כמו ריתמיקאית בגני ילדים – יכולה לנגן, משום הפסד³⁵.
חולה הרתוק למיטתו ונרגע משמיעת כלי זמר – מותר³⁶.
מותר להרגיע תינוק על ידי הפעלת מוזיקה התלויה על מיטתו³⁷.

ז. **נישואים** אין נושאים אישה בימי בין המצרים. לדעת המחבר מותר לשאת אשה עד ר"ח מנחם אב. ולכן לצורך פרנסה מותר גם לנוהג, שלא לשאת אישה בימים אלו לנגן בכלי זמר בחתונה³⁸.

ח. **קציצת ציפורניים**: מותר לקצוץ ציפורני היד והרגל³⁹.

ט. **מנהגים הקשורים לימים אלו**⁴⁰: לא רצוי לעשות סיום והכנסת ספר תורה.
לא רצוי לעשות טיפולים רפואיים (שאינם דחופים) בימים אלו.
מי שצריך לנסוע למקום רחוק בימים אלו – כדאי ונכון לעשות הכנות לנסיעה לפני כן.
ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה: ראוי להוסיף בלימוד התורה, ובמיוחד בלימוד פסקי דינים הלכה למעשה מדיני הימים הללו. וכן לימוד "הלכות בית הבחירה" (בספר יחזקאל פרק מ, בגמרא מסכת תמיד ומדות, וברמבם הלכות בית הבחירה).
כן מוסיפים בצדקה בימים אלו.

לתגובות והארות: dubrowskimz@gmail.com

³¹ פסקי תשובות שם.

³² הרב אשכנזי ע"ה.

³³ פסקי תשובות תקנא סי"ג "שיש להם על מי לסמוך", הרב פרקש.

³⁴ התקשרות שנה זו, בשם הגרש"ז גרליק ע"ה.

³⁵ נטעי גבריאיל פט"ו ס"ו. פסקי תשובות סימן תקנא סי"ד.

³⁶ נטעי גבריאיל שם ס"ט.

³⁷ שם סי"ג.

³⁸ נטעי גבריאיל פט"ו ס"ג.

³⁹ מג"א סימן תקנא סקי"א.

⁴⁰ מובא בהתקשרות שנה זו.